



دکتر سید جلال الدین

محدث ارموی



علی صدراپی خویی*

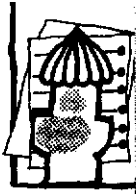
نام و نسب

دکتر سید جلال الدین حسینی ارموی، مشهور به محدث و محدث ارموی، فرزند سیدقاسم، فرزند سیدعبدالله است که متاسفانه در منابع موجود، به نسبنامه سیادت او اشاره ای نشده است. او در رمضان ۱۳۲۳ ق، برابر با دوم قوس (آذر) ۱۲۸۳ ش، در شهر سرسبز ارومیه، دیده به جهان گشود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

تحصیلات

محدث، فراگیری علم و دانش را از دوران کودکی شروع کرد و پس از اتمام تحصیلات مقدماتی و فراگرفتن ادبیات فارسی به تکمیل معلومات خود پرداخت. او ادبیات عربی (صرف، نحو، معانی، بیان و عروض) و علوم اسلامی (فقه، اصول، منطق، فلسفه، حدیث و رجال) را سالهای سال در محضر اساتید دانشور ارومیه، همچون شیخ علی خاکمردانی خویی و دیگران فراگرفت. از آن پس، برای بهره گیری از حوزه علوم اسلامی مشهد مقدس به آن جا مسافرت نمود.



محدث، مدت چهار سال از حوزه پر فیض مشهد بهره برد، تا اینکه پس از واقعه کشف حجاب و قتل عام مسجد گوهرشاد، به تهران مهاجرت نمود و در نظر داشت که برای ادامه تحصیل، راهی نجف اشرف شود؛ ولی روزگار در این تصمیم با وی همراهی نکرد.

اساتید

از استادان دوران تحصیل محدث ارموی، اطلاع چندانی در دست نیست و فقط نام چند تن از اساتید وی در شرح حال او ذکر شده است که عبارت اند از:

۱- شیخ علی خاکمردانی خویی. او در سال ۱۲۹۲ ق، در قریه خاکمردان از بخش وگدیان از توابع شهر خوی، چشم به جهان گشود و بدین مناسبت، به شیخ علی خاکمردانی مشهور شده است. گاه نیز از او با عنوان شیخ علی وگدیانی یاد کرده اند. تحصیلات وی در خوی و نجف اشرف صورت گرفته و در نجف، نزد ملامحمدکاظم خراسانی، صاحب «کفایة الأصول» و ملاهادی تهرانی، صاحب «محنة العلماء»، تحصیل علم نموده است.

خاکمردانی، پس از تحصیل در نجف، مسافرتهایی به ارومیه، شبستر، تهران، خراسان، تبریز و ساوجبلاغ (مهاباد) نمود و عاقبت در شهر ارومیه ساکن گردید. او در بندر شرفخانه در سال ۱۳۵۰ ق، زندگی را بدرود گفت.

خاکمردانی در انواع علوم (ادبیات فارسی و عرب، فقه، اصول، تاریخ، کلام و...) تبحر داشته و در هر کدام از رشته های فوق، آثاری از خود به جای نهاده است. او همچنین شاعر زبردستی بوده و به سه زبان عربی، فارسی و ترکی، شعر می سروده و تخلص وی در اشعارش «مُلْتَجی» بوده است. اشعار بلیغی هم اکنون از وی در دست است.^۱

۱. برای اطلاع بیشتر از شرح حال خاکمردانی به منابع زیر رجوع شود:

سیمای خوی، علی صدرايي خویی، ص ۱۸۷-۱۸۸؛ علمای معاصرین، ملاعلی خیابانی، ص ۱۴۹-۱۵۹؛ ذخائر الاسفار ملاعلی خیابانی که در میراث اسلامی ایران، دفتر سوم و چهارم (۱۳۷۵ ش) به چاپ رسیده است؛ تذکرة الفضلاء، شیخ جابر فاضلی (مخطوط)؛ بزرگان و سخنان

محدّث ارموی، سالیان چندی در ارومیه از محضّر ملاعلی خاکمردانی تحصیل علوم نموده است. خاکمردانی به درخواست محدّث، شرحی بر دعای ندبه به نام «وسيلة القرية فی شرح دعاء الندبة» نگاشته است. محدّث در شرح خود بر دعای ندبه که آن را «کشف الکربة فی شرح دعاء الندبة» نام نهاده، از شرح خاکمردانی استفاده بسیار نموده است. علاوه بر آن، محدّث در مقدمه شرح دعای ندبه خود، شرح حال مفصّلی از این استاد خویش درج نموده که متأسفانه تاکنون، منتشر نشده است.

۲- سید محمدحسین ارموی عرب باغی: ارموی از جانب وی به «محدّث»، ملقّب گردید.

آثار

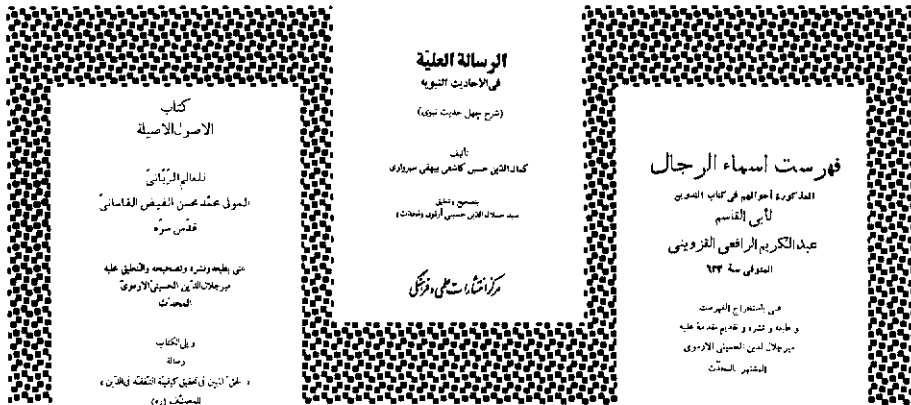
آثار علمی محدّث ارموی، دو بخش است: اول، آثاری که خود او تألیف یا ترجمه کرده است. دوم، آثاری که به تحقیق و تصحیح و حواشی او انجام یافته است.

الف) تألیفات و ترجمه ها:

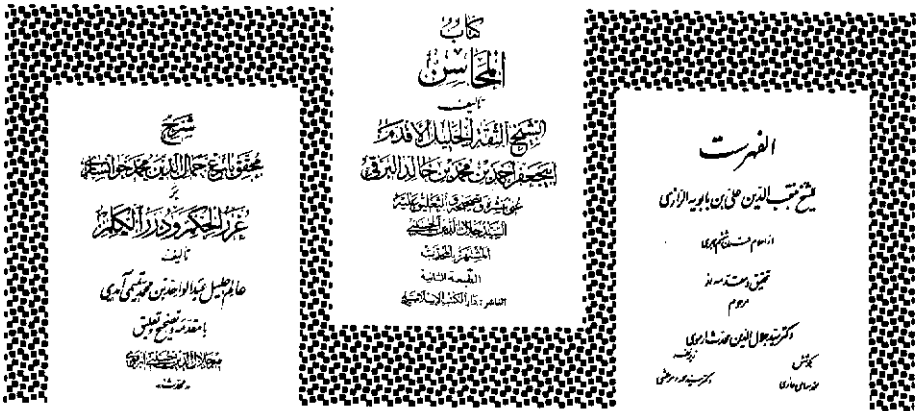
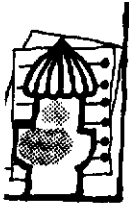
۱. عشق و محبت.
۲. ایمان و رجعت (۴ج). این کتاب را در رد کتاب «اسلام و رجعت» نوشته است.
۳. کشف الکربة فی شرح دعاء الندبة.
۴. ذیل میزان الملل علی بخش میرزا قاجار.
۵. فیض الاله فی ترجمة القاضي نورالله. این کتاب در مقدمه «الصوارم المهرقة» در ۱۲۳ صفحه به چاپ رسیده است.

>

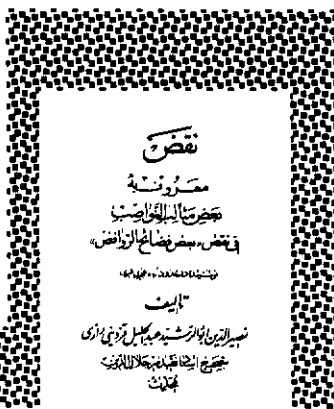
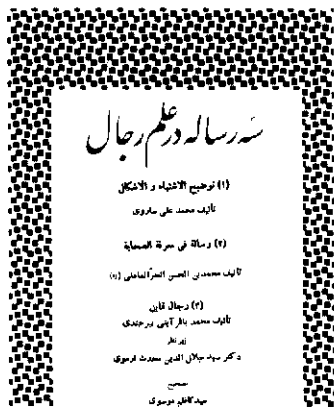
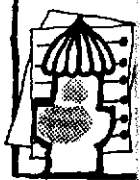
سرایان آذربایجان غربی، ص ۲۲۲؛ تاریخ خوی، مهدی آغاسی، ص ۵۲۵-۵۲۷؛ سخنواران آذربایجان، عزیز دولت آبادی، ج ۲، ص ۸۷۶؛ تذکرة شعراي آذربایجان، محمد دهبیم، ج ۴، ص ۱۰۲؛ گنجینه دانشمندان، شریف رازی، ج ۵، ص ۶۸-۷۱؛ نقباء البشر، آقابزرگ تهرانی، ج ۴، ص ۱۴۹۰؛ ریحانة الادب، مدرّس تبریزی، ج ۱، ص ۴۳۲؛ مقدمه کشف الکربة فی شرح دعاء الندبة، سید جلال الدین محدّث ارموی (مخطوط).



- (ب) آثاری که با تحقیق و تصحیح و حواشی و مقدمه محدث ارومی به چاپ رسیده است:
۱. آثار السوزراء، تألیف سیف الدین حاجی بن نظام عقیلی. این کتاب در سال ۱۳۳۷ ش، از سوی انتشارات دانشگاه تهران در ۴۳۴ صفحه به چاپ رسیده است.
 ۲. ترجمه التنبیهات العلیة علی وظائف الصلوة القلیبة (معروف به «اسرار الصلوة»). متن رساله از شهید ثانی و ترجمه آن از محمد صالح بن محمد صادق واعظ از دانشمندان عصر صفوی است. این ترجمه در سال ۱۳۲۷ ق، در ۱۶۴ صفحه به چاپ رسیده است.
 ۳. فهرست اسماء الرجال المذكورة احوالهم فی کتاب «التدوین» للرافعی. چون کتاب «التدوین» رافعی در زمان مرحوم محدث چاپ نشده بود، لذا وی این فهرست را از روی نسخه خطی کتابخانه اسکندریه تهیه کرد و در سال ۱۳۳۴ ش، در ۱۱۹ صفحه منتشر نمود.
 ۴. الايضاح، نوشته فضل بن شادان نیشابوری. این کتاب، اوکین بار توسط انتشارات دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۱ ش، در ۷۲۸ صفحه به چاپ رسیده است.
 ۵. التفضیل، تألیف محمد بن علی بن عثمان کراچکی (م ۴۴۹ ق). کتاب یاد شده در سال ۱۳۲۹ ق، به وسیله دارالکتب الاسلامیه در ۴۴ صفحه همراه کتاب «التعریف بوجوب حق الوالدین» به چاپ رسیده است.
 ۶. الرسالة العلیة فی الاحادیث النبویة، تألیف کمال الدین حسین کاشفی سبزواری. این کتاب در سال ۱۳۴۴ ق، از سوی بنگاه ترجمه و نشر کتاب در ۵۲۸ صفحه منتشر شده است.



۷. الصوارم المهرقة، تألیف قاضی نورالله شوشتری. این کتاب در سال ۱۳۲۷ش، در ۳۴۰ صفحه به چاپ رسیده است.
۸. الاصول الاصلیة، تألیف ملا محسن فیض کاشانی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۴۹ش، در ۲۰۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۹. الفهرست، تألیف منتجب الدین علی بن بابویه رازی. تصحیح این کتاب، پایان نامه دکترای محدث بوده و در سال ۱۳۶۶ش، از سوی کتابخانه آیه الله مرعشی در ۵۸۶ صفحه منتشر شده است.
۱۰. الفصول الفخریة فی اصول البریة، تألیف جمال الدین احمد بن عنبه. این کتاب در سال ۱۳۴۶ش، در ۳۴۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۱۱. الفارات، تألیف ابراهیم بن محمد ثقفی کوفی. این کتاب در سال ۱۳۵۴ش، در دو جلد در ۱۲۰۰ صفحه به چاپ رسیده است.
۱۲. المحاسن، تألیف ابو جعفر احمد بن محمد بن خالد برقی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۳۰ش، در دو جلد در ۷۱۲ صفحه به چاپ رسیده است.
۱۳. تفسیر شریف لاهیجی، تألیف بهاء الدین محمد شریف لاهیجی. این کتاب در سال ۱۰۸۶ق، نوشته شده که جلد اول و دوم آن به تصحیح محدث ارموی در سال ۱۳۴۰ش، در ۱۹۰۰ صفحه به چاپ رسیده و جلد سوم و چهارم آن به تصحیح دکتر محمد ابراهیم آیتی منتشر شده است.



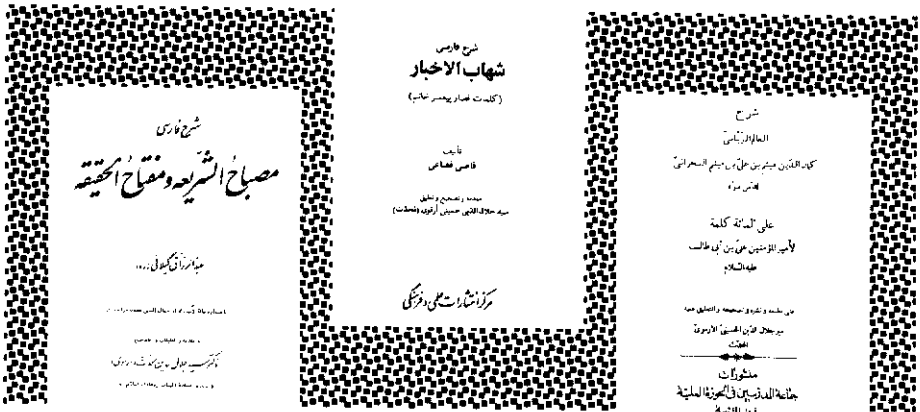
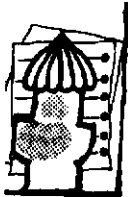
۱۴. تفسیر گازر (موسوم به «جلاء الاذهان و جلاء الاحزان»)، تألیف ابوالمحاسن حسین بن حسن جرجانی. این کتاب در یازده جلد در سالهای ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۱ شمسی منتشر شده است.

۱۵. شرح غررالحکم و دُرر الکلم. متن این کتاب از عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی و شرح آن از جمال الدین محمد خوانساری است که به تصحیح محدث ارموی در سال ۱۳۴۲ ش، در ۴۰۰۰ صفحه منتشر شده است.

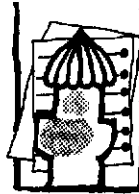
۱۶. نقض، نوشته عبدالجلیل رازی قزوینی. محدث، این کتاب را در چهار مرحله تحقیق و منتشر نموده است. در مرحله اول، اصل کتاب که فارسی است به سال ۱۳۳۱ شمسی منتشر شد. در مرحله دوم، به سال ۱۳۳۵ ش، مقدمه «نقض» در ۱۶۰ صفحه به چاپ رسید در مرحله سوم، فهرست «نقض» و مقدمه آن با عنوان «کلید نقض (فهرست بعضی مثالب النواصب)» به سال ۱۳۳۶ در ۲۰۶ صفحه منتشر گردید. در مرحله چهارم، محدث، تعلیقاتی را که در طول ۲۷ سال بعد از چاپ اصل کتاب جمع آوری نموده بود، در دو جلد به سال ۱۳۵۸ ش، در ۲۰۰ صفحه (تقریباً) منتشر ساخت.

۱۷. حکمت اسلام، تألیف محمد صالح بن محمد باقر قزوینی. این کتاب در سال ۱۳۵۴ ش، در ۲۰۰ صفحه توسط بنگاه ترجمه و نشر کتاب، منتشر شده است.

۱۸. دیوان قوامی رازی، از شعرای نیمه اول سده ششم هجری. این دیوان در سال ۱۳۳۴ ش، در ۲۸۵ صفحه منتشر شده است.



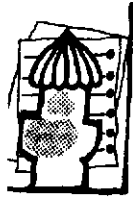
- ۱۹ و ۲۰. رجال ابن داوود، تالیف تقی الدین حسن بن علی بن داوود حلّی و رجال البرقی، تالیف ابو جعفر احمد بن محمد برقی. کتاب اوک در ۵۷۰ صفحه به همراه کتاب دوم در یکصد صفحه، در یک مجلد به سال ۱۳۴۲ شمسی منتشر شده است.
۲۱. زاد السالک، تالیف ملامحسن فیض کاشانی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۳۱ ش، در قطع جیبی در ۱۴۵ صفحه با عنوان «رهتوشه سالکان» منتشر شده است.
- ۲۲ و ۲۳. سه رساله در رجال به نامهای: توضیح الاشتباه و الاشکال، تالیف محمدعلی ساروی، رساله فی معرفة الصحابة، تالیف محمد بن حسن حرّ عاملی، رجال قائن، تالیف محمدباقر آیتی بیرجندی. این رسالات زیر نظر محدث امروی به وسیله سیدکاظم موسوی تصحیح و در سال ۱۳۴۵ ش، در ۳۶۰ صفحه منتشر شده است.
۲۴. شرح المائة کلمة لامیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع)، تالیف ابن میثم بحرانی که در سال ۱۳۴۹ ش، در ۴۱۱ صفحه منتشر شده است.
۲۵. شرح فارسی «شهاب الاخبار». متن از قاضی قضاعی است و شرح آن توسط یکی از دانشمندان شیعی سده هفتم هجری نوشته شده که در سال ۱۳۴۲ ش، در ۴۰۴ صفحه به زیور طبع، آراسته شده است.
- ۲۶ و ۲۷. شرح فارسی «مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقه» (متن منسوب به امام صادق-ع) است و شرح آن از عبدالرزاق گیلانی است که به ضمیمه «رساله نیت» آقاجمال خوانساری در سال ۱۳۴۴ ش، در ۶۴۸ صفحه به چاپ رسیده است.



- ۳۳-۲۸. شش رساله فارسی از رسائل ملامحمد طاهر قمی. شامل رسائل: معالجة النفس، مباحث النفس (در بیان اصلاح نفس)، ترجمه «تنبیه الراقدین» (در بیان چگونگی مرگ و انتقال به سرای باقی)، رساله در بیان زکات و اقسام آن، ترجمه نماز و آداب به جای آوردن آن، و تحفه عباسی است که در سال ۱۳۳۹ش، در ۳۴۲ صفحه منتشر شده است.
۳۴. فردوس (در تاریخ شوشتر و برخی از مشاهیر آن)، تألیف علاءالملک مرعشی شوشتری. این کتاب در سال ۱۳۵۲ش، در ۳۱۵ صفحه منتشر شده است.
۳۵. نجاتیه (در ذکر احکام غیبت و تعریف توبه نصوص و شرایط و آداب آن). این کتاب، تألیف شیخ ابومحمد بسطامی است و در سال ۱۳۳۴ش، در ۱۵۴ صفحه منتشر شده است.
۳۶. نسائم الاسحار من لطائف الاخبار، از ناصر الدین منشی کرمانی. این کتاب در سال ۱۳۳۸ش، در ۲۶۰ صفحه به چاپ رسیده است.
۳۷. میزان الملل، تألیف علی بخش میرزا قاجار.
۳۸. دیوان میرزا ابوالفضل تهرانی.
۳۹. دیوان سیدفضل الله راوندی کاشانی.
۴۰. مفتاح التحقيق، از شیخ علی معزی دزفولی.
۴۱. نقاوة الاصابة، تألیف حاج میرزا ابوالفضل تهرانی.
۴۲. شرح صد کلمه امیرالمؤمنین(ع)، تألیف عبدالوهاب.
۴۳. مطلوب کل طالب من کلام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب(ع)، تألیف رشیدالدین وطواط.
۴۴. الاربعین من الاربعین عن الاربعین، از شیخ منتجب الدین رازی.

آثار آرموی در علوم حدیث

محدّث به ائمه(ع) عشق می ورزید و به همین جهت، تمام تلاش و توان خود را در احیای متون حدیثی شیعه و کتابهای رجال، صرف نمود. آثار تحقیقی و تصحیحی محدّث در این



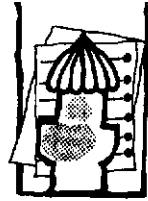
زمینه عبارت اند از:

۱. کشف الکربة فی شرح دعاء الندبة که شرح مفصل دعای ندبه است. مؤلف از دو شرح دیگر این دعا از جمله شرح استادش ملاعلی خاکمردانی، در تالیف آن استفاده نموده و در این کتاب، دو سند و طریق معتبر برای دعای ندبه ذکر و صحّت آنها را اثبات نموده است. سوگمندانه این شرح تاکنون به زیور طبع آراسته نشده و محققان از آن، محروم اند.
۲. المحاسن، تالیف ابو جعفر احمد برقی.
۳. الرسالة العلیة فی الاحادیث النبویة، نوشته ملاحسین واعظ کاشفی.
۴. شرح غررالحکم و دررالکلم، از آقا جمال خوانساری.
۵. شرح المائة کلمة، به قلم ابن میثم بحرانی.
۶. شرح فارسی «شهاب الاخبار».
۷. شرح فارسی «مصباح الشریعة».
۸. شرح صد کلمه امیر المؤمنین (ع)، از عبدالوهاب.
۹. مطلوب کل طالب من کلام علی بن ابی طالب (ع)، تالیف رشیدالدین وطواط.
۱۰. اربعون حدیثاً، نوشته منتجب الدین رازی.
۱۱. فهرست منتجب الدین.
۱۲. رجال ابی داوود.
۱۳. رجال البرقی.
۱۴. توضیح الاشتباه والاشکال، از ساروی.
۱۵. رساله فی معرفة الصحابة، تالیف شیخ حرّ عاملی.

محدّث ارموی در نگاه دیگران

استاد جلال الدین همایی در وصف محدّث ارموی چنین می نویسد:

حضرت فاضل محقق مقدم و عالم مدقق عالی مقام، جناب مستطاب، سید المؤلفین، آقا میرجلال الدین محدّث ارموی - ادام الله افاضاته العالیة -



که الحق آرومه فضل و جرثومه ادب است...^۲

و در جای دیگر می نویسد:

چند سال قبل، روزی که شرف دیدار و صحبت فیض بار حضرت فاضل محقق بزرگوار و سیدجلیل عالی مقدار، جناب مستطاب، عمده الفضلاء و المؤلفین، آقای میر جلال الدین محدث حسینی ارموی - احسن الله توفیقه و تشدیده و اجزل من کل عارفه مزیده و تاییده - دست داد... نظر به مراتب جد و جهد و نیروی مجاهدت و خلوص عقیدت و صدق عزیمت و نفوذ صریمت که در حضرت معظم له سراغ داشتم و بروز شواهد و امارات که مبشر توفیق ایشان بود،...^۳

استاد همایی (متخلص به «سنا») همچنین در قطعاتی که به مناسبت انتشار کتابهای تحقیقی محدث ارموی سروده، به کرات وی را ستوده است. وی در ماده تاریخ پایان چاپ «شرح غررالحکم» آقا جمال خوانساری می گوید:

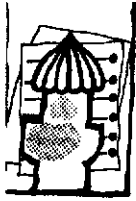
همچو خورشید مشتهر باشد	غرر آمدی که در آفاق
که به علم و ادب، سمر باشد	شرح او از جمال خوانساری است
که ورا فضل بی سمر باشد	طبع از همت محدث گشت
کش چنین دست پرهنر باشد	بر وی الحق درود باید گفت
مدد لطف دادگر باشد	گر به کاری چنین موفق گشت
جهد و توفیق، راهبر باشد	این چنین ره، کسی رود کاو را
کش چنین جاودان اثر باشد	شد جلال و جمال با هم یار

و در ماده تاریخ طبع «تفسیر گازر» با تصحیح محدث ارموی چنین سروده:

میان همسران، حق تفاخر	محدث را بود الحق در این کار
که آورد از خزینه این چنین در	هزارش آفرین، لله دره
فمن لم یغنه الحق مسه الضر	مدد بی شبهه از توفیق حق داشت

۲. تقریظ استاد جلال الدین همایی بر شرح غررالحکم و درو الکلم.

۳. از تقریظ استاد همایی بر تفسیر گازر.



آية الله العظمى حاج سيد هادی میلانی نیز در مدح وی می نویسد:

جناب مستطاب، فاضل محقق و علامه متبّع، آقای میر جلال الدین ارموی محدث - دامت آیامه - از مفاخر عالم تشیع و ذخائر این عصر می باشند که همواره آثار گرانبها، نتیجه تّبّع سالهای متمادی را در دسترس قرار می دهند و در تصحیح و تعلیق و نشر کتب ذی قیمت و بسیار سودمند، سعی بلیغ مبذول می دارند.^۴

کتابشناس خبیر، علامه شیخ آقا بزرگ نهرانی نیز در تقریظی که بر «تفسیر گازر» (تصحیح استاد محدث ارموی) نگاشته، وی را چنین ستوده است:

استاد علامه بهائه، آقای سید جلال الدین محدث ارموی - زید افضاله - که جداً در اتعاب نفس خود از جهت ترتیب مقدمه جمیله و تصحیح مضامین متن و تعلیقات مفیده بر آن، خودداری ننموده، ...

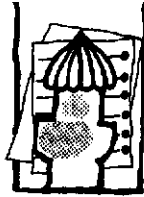
استاد دانشمند و کتابشناس فرزانه، سیداحمد حسینی در «تراجم الرجال» در بیان خصوصیات علمی و مذهبی محدث ارموی چنین می نویسد:

كان شديد الولاء لاهل البيت - عليهم السلام - يرى ان الحق لا يوجد الا في الاحاديث الماثورة عنهم ولا يمكن تطبيق الاسلام الصحيح الا باتباعهم والاخذ عنهم، ولذا كان شديد الذب عن مذهبهم، حاد اللسان مع من يجادله في ذلك. كانت له همة عالية ونشاط لا يعرف التعب والكلل في التحقيق وتصحيح الكتب وطبعها، مع نفس طويل جداً في تعاليقه بحيث اصبح اكثر منها اكبر و اضخم من الاصل.^۵

محقق ارجمند، میر هاشم محدث که بحق، خلفی صالح و وارثی لایق (در طریق کسب کمالات) برای محدث ارموی است، در بیان خصوصیات اجتماعی، علمی، مذهبی و خانوادگی پدرش چنین می گوید:

۴. از تقریظ آية الله العظمى میلانی بر تفسیر گازر.

۵. تراجم الرجال، سید احمد حسینی، ج ۱، ص ۱۲۹.

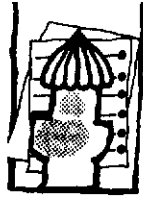


بارزترین خصوصیت پدرم، عشق و علاقه قلبی و شدیدش به دین اسلام و مذهب تشیع بود. روزی نبود که ایشان مطلبی از تاریخ اسلام برایمان نگوید و هیچ وعده غذایی در خانه ما خورده نمی شد، مگر اینکه ایشان از ائمه اطهار(ع) ذکری می کرد. در فاصله عاشورا تا اربعین هر سال، یعنی در همه این چهل روز، زیارت عاشورا را با صد لعن و صد سلام می خواند. به دعای ندبه، عشق عجیبی داشت و این عشق را در کتابی که تحت نام «کشف الکربة فی شرح دعاء الندبة» نوشته، نمایان کرده است. افسوس که ثمره شصت سال عشق او، هنوز به صورت دستنوشته است و شرایط چاپ آن فراهم نشده است.

بسیار روشن و منطقی بود. هیچ گاه اسلام را از دریچه تحجّر و تنگ نظری و خشونت به ما نیاموخت؛ بلکه سعه صدر و گذشت و بزرگواری را سرلوحه کارهای خود داشت.

استاد، به ائمه اطهار(ع) ارادتی خاص داشت، به طوری که در تمام نوشته هایش این ارادت هویدا است. از ایشان، نصیحت نامه ای خطاب به فرزنداناش در دو صفحه باقی مانده که ما در شرایط سخت زندگی و هنگامی که تمام درها را به روی خود بسته بینیم، به آخرین حجّت خدا، حضرت ولی عصر - ارواحنا فداء - پناه ببریم.

اهل تظاهر نبود و تا آخر عمر نخواست که خود را به رخ دیگران بکشد. در رفتار اجتماعی بسیار متواضع و فروتن بود. دوستان کمی داشت؛ اما نسبت به آنان وفادار بود و ادای حق دوستی را به هر کدام، در موارد مختلف آثارش نمایانده است. این افراد عبارت اند از مرحومان: سید نصرالله تقوی، سید جمال الدین اخوی، علامه محمد قزوینی، استاد عبدالحمید بدیع الزمانی کردستانی و سیدهادی سینا.^۶



خدمات اجتماعی

محدثت ارموی، برای رشد و بالندگی فرهنگی جامعه خود، تمام توان و نهایت تلاش خود را به کار برد. او حاصل تلاشهای طاقت فرسای علمی و تحقیقی خود را در اختیار جامعه علمی قرار می داد که الحق باید اذعان نمود در این راه، موفق بوده است.

محدثت، علاوه بر نوشته های علمی، خدمات اجتماعی فراوانی نیز انجام داده که در ذیل، به برخی از آنها، اشاره می شود:^۷

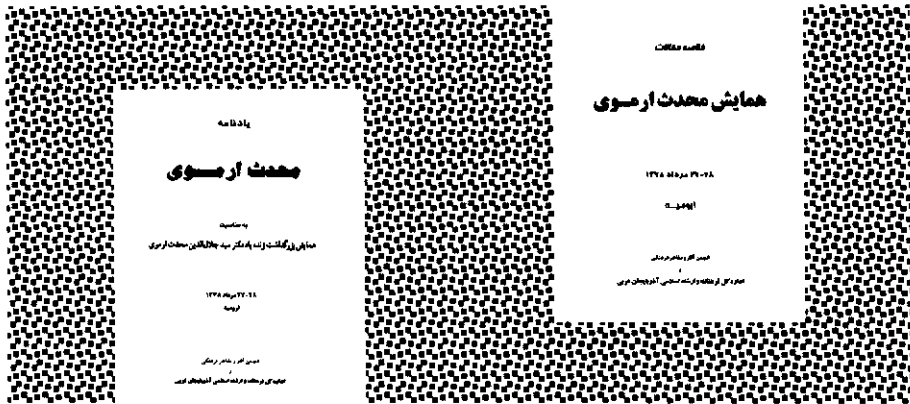
محدثت در شانزدهم مهر سال ۱۳۱۸ ش، در تهران به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و عازم تبریز گردید و در دبیرستان نظام تبریز به تدریس پرداخت؛ لکن با ورود روسها به آذربایجان در سال ۱۳۲۰ ش، به تهران مراجعت نمود و به تدریس ادبیات فارسی و عربی در دبیرستان های پایتخت مشغول شد و همزمان، مدیریت قسمت کتابهای خطی کتابخانه ملی را برعهده داشت و سپس به دانشگاه منتقل شد و در یازدهم آبان ۱۳۳۵ ش، با پایه دهم دبیری به سمت دبیری دانشکده معقول و منقول، منصوب شد.

در سال ۱۳۴۲ ش، مرحوم محدثت از رساله دکتری خود که تحقیق و تصحیح «فهرست متعجب الدین» بود، دفاع کرد و به اخذ درجه دکترا در رشته ادبیات عرب، نائل شد. محدثت، پس از سی سال تدریس (هفده سال در آموزش و پرورش و سیزده سال در دانشکده ادبیات و دانشکده معقول و منقول دانشگاه تهران) در سال ۱۳۴۸ ش، به افتخار بازنشستگی رسید.

گرامیداشت محدثت ارموی

محدثت ارموی، در پنجم آبان ماه سال ۱۳۵۸ ش، بر اثر سکته قلبی جهان را بدرود گفت و در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) در جوار مرقد مفسر نامی شیعه، ابو الفتح رازی، آرام یافت.

۷. در تنظیم این بخش، از چکیده مقاله خانم پروین ناهیدی در «خلاصه مقالات همایش محدثت ارموی» (ص ۷۵-۷۷) استفاده شده است.



بعد از بیست سال از درگذشت محدث، همایشی برای گرامیداشت خدمات ارزنده وی، به همت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی و با همکاری انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در ۲۷ و ۲۸ مرداد ۱۳۷۸ در ارومیه برگزار گردید و جامعه علمی ایران با گوشه ای از فعالیت ها و تلاشهای طاقت فرسای او آشنا شد. روحش شاد و یادش گرامی باد!

منابع شرح حال محدث آرموی

الف) کتابها:

یادنامه محدث آرموی (به مناسبت همایش بزرگداشت زنده یاد دکتر سید جلال الدین محدث آرموی)، ۲۷-۲۸ مرداد ۱۳۷۸، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی، ارومیه، ۵۸ص.

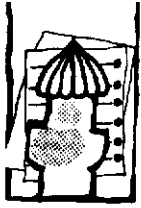
خلاصه مقالات همایش محدث آرموی، ۲۷-۲۸ مرداد ۱۳۷۸، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی، ارومیه، ۸۶ص.^۸

تراجم الرجال، سید احمد حسینی، کتابخانه آیه الله مرعشی، قم، ۱۴۱۴ق، ج ۱، ص ۱۲۸-۱۲۹.

مفاخر آذربایجان، عقیقی بخشایشی، نشر آذربایجان، تبریز، ۱۳۷۴ش، ج ۱، ص ۳۷۷-۳۷۸.

نقباء البشر، شیخ آقا بزرگ تهرانی، دارالمرتضی، مشهد، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۳۰۶.

۸. عناوین آن بخش از مقالات این کتاب که به محدث آرموی مربوط بوده اند، پس از این، یاد می شود.



(ب) مقالات:

- چهار نامه از عباس اقبال به جلال محدث، به اهتمام میرهاشم محدث، کلک، سال اول (۱۳۶۹)، ش ۱۱-۱۲، ص ۳۲۷-۳۳۱.
- به یاد میر جلال الدین محدث ارموی، کیهان فرهنگی، سال دوم (۱۳۶۴)، ش ۸، ص ۳۶-۳۷.
- جلال الدین محدث ارموی، کلک، ش ۲۱ (آذر ۱۳۷۰)، ص ۱۹۱-۱۹۲.
- سیدجلال الدین محدث ارموی، آینده، سال پنجم (۱۳۵۸)، ص ۹۴۹-۹۵۳.
- اطلاعات تکمیلی درباره جلال الدین محدث، علی محدث، آینده، سال ششم (۱۳۵۹)، ص ۳۰۷-۳۰۹.

(ج) خلاصه مقالات:

فهرست زیر، عناوین مقالاتی است که خلاصه آنها در «خلاصه مقالات همایش محدث ارموی» منتشر شده؛ اما اصل آنها در اداره کل ارشاد اسلامی آذربایجان غربی (دبیرخانه همایش)، محفوظ و آماده نشر است.

۱. نگرشی بر اهمیت تصحیح نسخ خطی و آثار دکتر محدث ارموی، دکتر سعید قره آغاچلو

۲. دو کتاب گرانقدر از تصحیحات استاد دکتر جلال الدین محدث ارموی، دکتر سید جعفر حمیدی

۳. محدث خودستیز و صبح خیز، دکتر سجادی

۴. استاد محدث ارموی در آینه تعلیقات «نقض»، دکتر ماندنی مواساتیان

۵. یادی از استاد محدث ارموی، پروین باقری اهرنجانی

۶. از حسام الدین چلبی تا جلال الدین ارموی، ابوالفضل علی محمدی

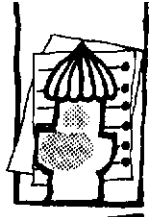
۷. شناخت و معرفی یکی از مفاخر علمی ارومیه، مهدی علایی حسینی

۸. محدث ارموی و تفسیر شریف لاهیجی، رضا شکرانی

۹. نقش محدث در دفاع از حقایق مذهب تشیع، دکتر طاهره خوشحال دستجردی

۱۰. ارومیه، جایگاه علما و فضیلتی بزرگ، دکتر بدیع الله دبیری نژاد

۱۱. محدث و عشق به ولایت، دکتر رحیم نژاد سلیم



۱۲. یادی از حضرت استاد محدث ارموی، امیر هوشنگ دانایی
۱۳. در توصیف محدث (شعر)، هما قدرتی
۱۴. النقض و اسلوب نقد، دکتر محمدمهدی ناصح
۱۵. تأثیر نگرش های علمی استاد محدث، دکتر فریدون تقی زاده
۱۶. شناخت و معرفی مفاخر علمی و فرهنگی: خلیل حقیقت گر
۱۷. شناخت ابعاد مختلف زندگی فرهنگی و آموزشی محدث، پروین ناهیدی
۱۸. گذری بر «مصباح الشریعة»، الهام سادات واعظی
۱۹. شناخت ابعاد مختلف زندگی محدث، محمود محمدی بندری
۲۰. تحلیلی بر آثار محدث ارموی، حسین عظیم زاده
۲۱. ارزش و اهمیت کار محدث، حسینعلی بیهقی
۲۲. شیوه استاد محدث در مقدمه نویسی و تصحیح و تعلیق متون، رحمان مشتاق مهر
۲۳. مطالبی راجع به محدث، مهدی آغاسی
۲۴. محدث، پاسدار فرهنگ شیمه، دکتر ابوالقاسم رادفر
۲۵. معرفی و نقد کتاب «نسانم الاسحار»، مصطفی مجرد
۲۶. مرد اگر هست، بجز عالم ربّانی نیست، دکتر محمد دامادی
۲۷. شرح حال شیخ علی ولدیانی، استاد محدث، علی صدرایی خوبی
۲۸. دیدگاه های انتقادی استاد محدث، دکتر ناصر علیزاده
۲۹. محدث، مصححی پرکار و پُرِدان، دکتر فاطمه مدرسی
۳۰. حدیث عشق علی را محدثی داند، دکتر امیر محمود انوار
۳۱. سیری در حواشی «الایضاح»، دکتر جلیل تجلیل
۳۲. مستدرکاتی بر تصحیحات قیاسی محدث ارموی در چاپ دیوان قوامی رازی،
دکتر احمد سمعی گیلانی
۳۳. تحقیقی در زبان کتاب «نقض»، دکتر علی اشرف صادقی
۳۴. استاد محدث در پژوهشگاه تحقیق و حفظ امانت، دکتر عباس کی منش